

Kontrola ZUS w firmie - przebieg, czas trwania, prawa i obowiązki

W każdym przedsiębiorstwie kontrola to zwykle dodatkowy stres - niezależnie od organu, który ją przeprowadza. Poza kontrolą podatkową przeprowadzaną przez pracowników organów podatkowych i skarbowych, sprawdzeniu podlega również obowiązek oraz poprawność wywiązywania się z zadań w zakresie ubezpieczeń społecznych przez płatników składek.

Zakres kontroli ZUS

Kontrolę przeprowadzają inspektorzy kontroli Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Dotyczy ona wykonywania zadań i obowiązków w zakresie ubezpieczeń społecznych przez płatników składek. Może ona obejmować w szczególności:

- zgłaszanie do ubezpieczeń społecznych;
- prawidłowość i rzetelność obliczania, potrącania i opłacania składek oraz innych składek i wpłat, do których pobierania zobowiązany jest Zakład;
- ustalanie uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych i wypłacanie tych świadczeń oraz dokonywanie rozliczeń z tego tytułu;
- prawidłowość i terminowość opracowywania wniosków o świadczenia emerytalne i rentowe;
- wystawianie zaświadczeń lub zgłaszanie danych dla celów ubezpieczeń społecznych;
- dokonywanie oględzin składników majątku płatników składek zalegających z opłatą należności z tytułu składek.

Przebieg kontroli

Co do zasady wszczęcie kontroli poprzedza doręczenie kontrolowanemu zawiadomienia o zamiarze wszczęcia kontroli. Zawiadomienie to inspektor kontroli doręcza płatnikowi składek lub osobie przez niego upoważnionej. Kontrolę wszczyna się nie wcześniej niż po upływie 7 dni i nie później niż przed upływem 30 dni od dnia doręczenia zawiadomienia. Możliwe jest natomiast wszczęcie kontroli przed upływem 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o zamiarze wszczęcia kontroli, jednak wyłącznie na wniosek płatnika składek. Nie jest natomiast możliwe, nawet na wniosek płatnika składek, wszczęcie kontroli po upływie 30 dni od dnia doręczenia zawiadomienia. Upływ tego terminu powoduje, że chcąc jednak wszcząć kontrolę, organ musi o tym zamiarze ponownie powiadomić płatnika. Możliwe jest natomiast wszczęcie kontroli bez uprzedniego zawiadomienia. Stanie się tak przykładowo, gdy:

- przeprowadzenie kontroli jest niezbędne dla przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia, przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego lub zabezpieczenia dowodów jego popełnienia,
- płatnik składek nie przebywa w miejscu zamieszkania lub zameldowania będącego siedzibą firmy lub miejscem prowadzenia działalności,
- doręczanie pism na podane adresy było bezskuteczne lub utrudnione.

Kontrolę wszczyna inspektor kontroli Zakładu, po okazaniu legitymacji służbowej i doręczeniu płatnikowi składek upoważnienia do jej przeprowadzenia. W przypadku nieobecności płatnika, kontrolę wszczyna się po okazaniu wyżej wymienionych dokumentów osobie upoważnionej do reprezentowania płatnika składek. W braku zarówno płatnika, jak i osoby upoważnionej do jego reprezentowania, kontroli nie wszczyna się.

Czynności kontrolne prowadzone są w siedzibie płatnika składek oraz w miejscach prowadzenia przez niego działalności, a także w miejscu prowadzenia działalności przez osoby trzecie w związku z powierzeniem tym osobom niektórych czynności na podstawie odrębnych umów. Za zgodą kontrolowanego kontrola może zostać przeprowadzona także w siedzibie Zakładu, jeżeli może to usprawnić jej prowadzenie. W szczególnych przypadkach, kontrola może zostać przeprowadzona także w siedzibie Zakładu także w razie niewyrażenia na to zgody przez kontrolowanego, przykładowo w sytuacji, gdy wyznaczone przez płatnika składek pomieszczenie nie spełnia warunków technicznych określonych przepisami.

Czas trwania kontroli

Zasadniczo czas trwania wszystkich kontroli (nie tylko tych przeprowadzanych przez Zakład) u przedsiębiorcy w jednym roku kalendarzowym nie może przekraczać:

- w odniesieniu do mikroprzedsiębiorców - 12 dni roboczych;
- w odniesieniu do małych przedsiębiorców - 18 dni roboczych;
- w odniesieniu do średnich przedsiębiorców - 24 dni roboczych;
- w odniesieniu do pozostałych przedsiębiorców - 48 dni roboczych.

Od tej reguły istnieją jednak wyjątki. Ograniczeń dotyczących czasu kontroli nie stosuje się chociażby w przypadku, gdy przeprowadzenie kontroli jest niezbędne dla przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia, przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego lub zabezpieczenia dowodów jego popełnienia. W niektórych przypadkach kontrola może być także przedłużana. Do czasu trwania kontroli, pod pewnymi warunkami, nie wlicza się także okresu przerw.

Prawa i obowiązki w toku kontroli

W toku kontroli inspektorowi kontroli Zakładu przysługuje szereg uprawnień. Inspektor ma między innymi prawo:

- badać wszelkie księgi, dokumenty finansowo-księgowo i osobowe oraz inne nośniki informacji związane z zakresem kontroli;
- dokonywać oględzin i spisu składników majątku płatników składek zalegających z opłatą należności z tytułu składek;
- zabezpieczać zebrane dowody;
- żądać udzielania informacji przez płatnika składek i ubezpieczonego;
- legitymować osoby w celu ustalenia ich tożsamości, jeśli jest to niezbędne dla potrzeb kontroli;
- przesłuchiwać świadków;
- przesłuchiwać płatnika składek i ubezpieczonego, jeżeli z powodu braku lub po wyczerpaniu innych środków dowodowych pozostały niewyjaśnione okoliczności mające znaczenie dla postępowania kontrolnego.

Uprawnieniom inspektora kontroli towarzyszą także pewne obowiązki, jakie ustawa nakłada na kontrolowanych płatników składek. Płatnicy ci są zobowiązani, nieodpłatnie:

- udostępnić wszelkie księgi, dokumenty i inne nośniki informacji związane z zakresem kontroli, które są przechowywane u płatnika oraz u osób trzecich w związku z powierzeniem tym osobom niektórych czynności na podstawie odrębnych umów;

- udostępniać do oględzin składniki majątku, których badanie wchodzi w zakres kontroli, jeżeli zalegają z opłatą należności z tytułu składek;
- sporządzić i wydać kopie dokumentów związanych z zakresem kontroli i określonych przez inspektora kontroli Zakładu;
- zapewnić niezbędne warunki do przeprowadzenia czynności kontrolnych, w tym udostępnić środki łączności, z wyjątkiem środków transportowych, oraz inne niezbędne środki techniczne do wykonania czynności kontrolnych, którymi dysponuje płatnik;
- udzielać wyjaśnień kontrolującemu;
- przedstawić tłumaczenie na język polski sporządzonej w języku obcym dokumentacji finansowo-księgowej i osobowej przedłożonej przez płatnika składek.

Poza wyżej wskazanymi obowiązkami, płatnicy składek mają także pewne uprawnienia. Najważniejszym uprawnieniem przysługującym kontrolowanemu jest prawo do uczestniczenia w czynnościach kontrolnych przez płatnika (o ile jest on obecny w czasie kontroli) i osobę przez niego wskazaną. Co do zasady kontrolowany płatnik powinien być także zawiadomiony o miejscu i terminie przeprowadzenia dowodu z zeznań świadków lub oględzin, w taki sposób, który umożliwi mu udział w przeprowadzaniu tego dowodu.

Środki odwoławcze

Płatnik składek lub osoba upoważniona do jego reprezentowania może złożyć sprzeciw wobec podjęcia i wykonywania przez inspektora kontroli Zakładu czynności kontrolnych z naruszeniem przepisów. Sprzeciw wnosi się na piśmie w terminie 3 dni roboczych od dnia wszczęcia kontroli i wymaga on uzasadnienia. W terminie kolejnych 3 dni roboczych od dnia otrzymania sprzeciwu organ kontroli rozpatruje go i wydaje postanowienie o odstąpieniu czynności kontrolnych bądź o ich kontynuowaniu. Samo wniesienie sprzeciwu powoduje natomiast wstrzymanie czynności kontrolnych prowadzonych przez Zakład. Na postanowienie wydane po rozpoznaniu sprzeciwu przedsiębiorcy przysługuje zażalenie. Należy je wnieść w terminie 3 dni od dnia otrzymania postanowienia. Zażalenie rozpoznawane jest nie później niż w terminie 7 dni od dnia jego wniesienia. Brak decyzji Zakładu w zakresie rozpoznania sprzeciwu bądź zażalenia w ustawowym terminie jest równoznaczny z wydaniem przez Zakład postanowienia uznającego słuszność wniesionego zastrzeżenia.

Płatnikowi składek przysługuje także uprawnienie do wniesienia środka odwoławczego od protokołu kontroli. Kontrolowany ma prawo w terminie 14 dni od daty otrzymania protokołu złożyć pisemne zastrzeżenia do jego ustaleń, wskazując równocześnie stosowne środki dowodowe, a inspektor kontroli Zakładu ma obowiązek rozpatrzyć zgłoszone zastrzeżenia i w razie potrzeby podjąć dodatkowe czynności kontrolne.

Autorzy:

Anna Szkudlarek, doradca podatkowy, radca prawny, współnik, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy

Karolina Durbacz, prawnik, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy